Digitaliseret af | Digitised by

DET KGL. BIBLIOTEK
Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):	Rothe, Tyge.; [Tyge Rothe].
Titel | Title:	Breve til Babuc
Udgivet år og sted | Publication time and place:	Kiøbenhavn : trykt hos Nicolaus Møller, 1759
Fysiske størrelse | Physical extent:	75 s.

DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

PUBLIC DOMAIN

58, - 361.

DET KONGELIGE BIBLIOTEK
DA 1.-2.S 58 8°

1 1 58 0 8 13345 3

+REX

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Fast en Syge Roth

Breve

Til

Babuc.

- - - - - - - *Quod magis ad nos*
Pertinet, & neſcire malum eſt, agitamus.

Horat. Sat. VI, Lib. II.

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Erindring.

Den, der udgiver disse Breve, har endnu fleere af samme slags, hvilke alle ere fundne ved een Leylighed. Yndes disse, da skulle de andre ikke blive holdne tilbage.

Vel havde man ønsket, at kunne fornøye de Læsere, der gierne ville viide, hvo de Folk have været, der i Brevene tale til Babuc, samt hvo de ere, der imellem stunder nævnes; men endog den møysomste Undersøgelse har været forgiæves. Man tør derfore siige med en slags Vished, at den Tiid var spildt, hvilken man anvendte paa at søge viidere.

Der er da intet, uden de Ting, Brevene indeholde, der kan giøre deres Læsning behagelig; Og skulde samme være nyttig for nogen, da kan det kun alleene være for den,

der seer paa disse Ting, i steden for daarligen at ville finde Personer, paa hvilke det sagde kunde passe sig.

Man har maat sige disse tvende Ord, paa det at ingen skulde plage sig med at søge Udtolkninger, hvilke vist altiid blive falske, ifald de sigte til andet, end til Ting.

Første Brev.

Gimer hilser Babuc.

Babuc! hvad meener Du? er det tilladeligt at finde Ufuldkommenheder hos Skytterne? ja det som meere er, at torde ønske, de ville lære somme ting af fremmede. Saaledes handler Ragne; han tenker sligt, og blues ikke; han siiger det foruden frygt; end meer, han troer, den er forblindet, der ey bifalder ham. Det smerter mig for Ragne; O han er fast i sin vildfarelse! ja saa, at jeg tor neppe haabe, han eengang skal erkiende samme. Gik det kun som han ønsker, da skulle vi snart foruden bluelse gaae hen og søge Underviisning hos andre; det er, vi

skulle glemme, hvor gammelt, hvor agtbart et Folk Skytterne ere. En Ven bør ikke skrømte for den anden; jeg foreholder ham hans Daarlighed; jeg vilde, at hans Øyne skulle lades op; men han tør sige, at den Tid vil komme, da det skal synes underligt, man kunde tenke, at somme Folk i Asien ey overgik os i fleere end een Henseende.

Babuc han nævner ogsaa Dig, naar man vil viise ham hans Meenings Ugrund. Strax heder det, at Du haver sagt, der ere mange Ting, i hvilke vi endnu ere langt fra Fuldkommenhed. Han har merket, det var fordeelagtigt for ham, at kunne bestyrke sig med Dit Samtykke; saa gior han det altiid, og vinder ofte Seyer, naar han med det, Du har skrevet eller talt, kan beviise, at hans Tenkemaade er ikke stridig med Din. Saaledes bliver den Hoyagtelse, Skytterne ikke kunne negte Dig, et Vaaben, hvilket man bruger imod dem selv. Paa Ragne kunne man

vel

vel stoppe Munden ved at bebreyde ham hans Ungdom, og hans saa nyelige Hiemkomst fra Persepolis; man torde jo kun ved at sige et Ord om disse to Ting, saa skulle alle fordømme ham, saa skulle han nok tie; men nu han kan beraabe sig paa Dig, nu er han dristig, nu lover han ved alle Leylighed at bestride den Fordom, at vi skulle være fuldkomne i alle Henseende: det er Ragne, der kalder denne Meening en Fordom; Det er ham, der kalder den et Skyvl, hvilket hidtil laae paa vore Øyne, og hindrede os fra at see Lyset. Babuc! forsøg at bringe ham ud af hans Vildfarelse. Siig ham, at den er en slet Skyt, der troer at vi ikke har liigesaa megen Vid og Smag, som vi har tappert Mood; at den ikke elsker sit Fæderneland, der mener, vi skulle være mindre vindskibelige, mindre belevne, mindre selskabelige, end ærlige og standhaftige. Gior det baade for hans Skyld, og for Din egen! Viis Ragne haver Uret, naar han

paastaaer, at Babuc, at Fornuften, at Erfaringen er for hannem.

Lad Perserne, Indianerne og Egypterne offentlig torde siige, at ikke alle Fuldkommenheder findes hos deres Landsmænd! Lad dem siige, at de vare vankundige for de bleve oplyste! Lad dem indbyrdes tilstaae hinanden visse Fortrin! lad dem lære og laane af hverandre! Hvad kommer det Skytterne ved? Hvert Land haver sine Skikke, og vores bør være, ikke at fornedre os selv, ved at erkiende os mindre fuldkomne end andre. Dog desværre! vi vanslægte Dag fra Dag; jeg kiender fleere end een, der tenker og taler som jeg har sagt dig, Ragne gior; ja ja! det gaaer endog saa vidt, at man hører siige om Skytterne, de skulle have vundet, siden endeel af dem begyndte at troe, de kunne blive fuldkommere. Desværre! Du skal finde mange, der ville høre sligt med Lyst, mange, der ville ønske, at den Tenkemaade blev

al-

almindelig. Dog bør man ey fortvivle, thi til min og andres glæde, er deres tal ey lidet iblant os, der ey kunne taale at Skytterne lastes. Ja det er en lyst at høre, hvorledes de paastaae, at man har ret til at giøre den forhadt, til at betage den hans Ære, der tør finde Mangler hos os; jeg for min part priiser disses Iver, og naar nogen siiger, at de vanære sig selv; naar man beskylder dem for Uvillighed til at lade sig overbeviise, ja endog imellem for Nid og Ondskab; naar nogen ynkes eller leer af dem, hvilket desværre og tit skeer, da tenker jeg, at sligt, tilligemed saa meget andet ont er Frugten af den Fordervelse, der indsniger sig i Skyttien, og hvortil nogle siige, Du haver hiulpet.

Ragne viser mig dine Breve. O hvis du ikke var min Ven Babuc! da veed jeg ikke hvad jeg jo sagde dig. Tør han meene, vore Lærde skulle kunne giøre det almindelige

større Tieneste end nu skeer! Tor han siige vore Lærere omgaaes deres Discipler snarere som nedrige Trælle, end som Mennesker i hvis Hierter de ville optænde en Lyst til at ære sig selv og Fædernelandet. Babuc! da heder det, Du tenker ligesaa. O hvis du talede sligt, i Sandhed, jeg selv kunde beskylde dig, som den der bestormer Himmelen, Selskabet, og vor Mercurs Trone. Vi skulle fast ingen Digtere have, vi skulle paa vor Skueplads have Aarsag til at græde af Medynk, eller til at rødmes af Bluelse over de, der lee; den gode Smag skulle langsommere ubrede sig iblant os, end den snart haver giort i noget Land; Fordommene skulle sidde som uryggelige paa deres Trone; vi skulle være seendrægtige i at følge vor Mercurs Indbydelser til at blive mægtige og lykkelige; vi skulle være utaknemmelige imod de ypperlige, der intet ønske uden vores Vel, der utrettede arbeyde for at befordre samme. Sligt og andet høres

nu

nu af Skytter. Babuc! saaledes fordærves Verden.

Hvad hielpeer det, man agter og elsker Skytterne frem for alle andre Folk? hvad hielper det, man holder dens Lykke Misundelse værd, der kan leve, ja døe dennem til Nytte? at man erkiender deres Gemyts-Arts Skiønhed, at man vil, Verden skal viide, at de have mange Dyder, at de have de ædelste Hierter, at Naturen gav dem alt hvad der hører til, ikke alleene at blive et lykkeligt, men og et æret Folk.

Hvad hielper sligt? naar man tør troe, der ere Ting, i hvilke de endnu ey komme saavidt som Perserne, Indierne og Egypterne. Man regner Navne op, der viise, at Skyttien er ikke lukt for Vid, for Smag, for Kunster; men hvi mon man vil siige, at disse Navne ere ikkun faa; at der endog ere de slags, i hvilke vi ingen kunne nævne. Der skal kun være een

for

for Exempel, der synger saa om Helte, at vore Naboer maae i deres Forundring misunde os ham. Der skal endnu kun een have viist sig, om hvilken man kan troe, at hans Nemme og Indbildningskraft vil udi Tiden frembringe Digtersange, ved hvilke den blandt os levende Egyptiske Digtere, der og er den eeneste i sit Slags, ikke skulde skamme sig.

Babuc jeg taler maaskee alt længe med dig om disse Folk, der tor forgribe sig paa Skytternes Ære. Maaskee har Ragneret til at regne dig blandt deres Tal. Desværre! jeg kan neppe tvivle derpaa. O hvilke Tider! en Babuc raader Skytterne at maale sig med andre, ey i det visse forset, at ville ingen viige, men for at kiende hvad dem mangler, paa det de ogsaa kunde eengang skinne iblant Asiens Folk. Jeg seer forud, hvilke Folgerne ville blive, naar Skytterne først overbeviises om, at de, der saaledes tale, ikke søge andet, end at blive nytti-

ge; da skulle mange forleedes til at troe os ufuldkomne. Men hvor vil det da staae med Skyttiens Ære?

Endnu et Ord Babuc: Lad være vi havde Feyl (men vi have ingen) lad være saa var! hvem kom det da til at tale om samme? Aldrig dennem, der ikke have været til i fiire Sneese Vintere; aldrig dennem der have levet iblant Perserne; thi at give disse ret, var det ikke, som at tilstaae, at de blant fremmede havde lært at domme vel om det, der skeer blant os? En Skyt vil offentligen rette os; om nogen lood prente hans Tale! om fremmede fik den at læse! hvilken skam for Skyttien! O hvi ville de giøre dig selv Fortræd! O hvi har den synderlige Tanke fundet Sted i deres Hierte, at de ville hielpe til, at Skytterne kunne blive klogere, vittigere, navnkundigere, og lykkeligere. Har vi ikke Mercur til Konge? og er det ikke nok? Men de ville forher-

herlige hans Alder. Ja, hvis at det kan skee, da lad os opofre alting! Kan Skytterne blive pærdigere til at have Ham iblant dem, da bør jo intet holdes for umueligt.

Men Babuc! siig! hvis Dine Landsmænd krævede, Du skulle troe om deres Land, at det er Soelen nærmere end Persernes, er det da ey Din Pligt at sige ja? om Du end ey kan troe det? Og hvis Du elskede Skytterne som jeg, da skulde Du og kunne troe det. Just kommer Ragne til, og leer af dette; han paastaaer Du skal giøre ligesaa. Hvad bør jeg troe?

Vi skrive begge to i Dag til Alfred; mit Brev udgiør kun disse tvende Linier: kom hiem, men last os ikke! Ragne derimod siiger saa: Kom hiem igien! stil dig for vor Mercur! siig kun du er en Skyt! viis du er værd at være lykkelig;

saa

saa har du ingen Talsmand nødig; saa vil man haste med at opfylde dine Ønsker. Seer du ey strax Mercur, da tael til dennem, der opleede de, mod hvilke han gior vel; saa skal du leedes frem til Tronen; saa skal du see denne Gud; saa skal Du føle en Lyst i Dit Hierte, hvis liige Du aldrig smagte. Vi begge have ret, men min Formaning er dog klogest.

Engelen Ituriel bevogte Dig!

Andet Brev.

Fra samme.

Saa har dog Ragne ret! Saa kan han nu herefter bestyrke sig med Dit Bieblad! Du siger, at den fortiener at lastes, der frygter for en liden Ulevlighed, naar han

han derved kan være Menniſkene, og i ſær ſine Medborgere til Nytte. Nu ſaa lad Ragne løbe ſin egen Fare!

Dog, vi vil ikke tale meere om denne Sag. Maaſkee haver jeg uret; maaſkee kan Skytterne feyle . . . . . feyle! jeg blues ved at kunne tenke ſligt; men ſee kun! hvad din Tale kan virke! Ney! jeg vil ikke læſe dine Breve; de maatte forleede mig; jeg maatte blive dem liig, der tale om vore Mangler. Tit kan jeg intet ſvare dem; ſom ſidſt, da een paaſtoed, at der er ſtoor Forſkiæl paa det, vi nu ere, og det, vi vare for tretten Vintere ſiden; om tretten andre mener han, ſkal man have Aarſag til at ſige det ſamme; ſaa maae vi jo kunne forbedres. Det er en andens Ord, og ikke mine. Det er ſaadanne Taler man alt hører af meere end een Skyt og Skytinde.

Jeg

Jeg har læst for Torvid det Stykke af Dit Brev, der handler om, hvor smukt det skulle være, at see Skytterne tage meere Deel i deres Lands Ære, end Du synes, de gjøre. Men tænker Du da, en Skyt ikke er stolt af de mange, baade Land og Søe-Helte, der have været blant hans Fædre? Tænker Du, han ikke glædes, hver gang han seer hos nogen af hans Lands-Mænd prøver paa denne stærke Mandighed, med hvilken vi fødes, og hvilken gjorde, at vi snart er det eeneste Folk, der aldrig blev undertvunget. Dog jeg vil ikke gjøre dig Uret; Du tænker ikke sligt om Skytterne, og beskylder dem allene for at de ere skiødesløse i at udbreede deres Helters Roes; ja at de end ikke ville være dem behielpelige, der søge at gjøre disse skiønne Navne bekiendte for Verden. Babuc! deri er maaskee noget: jeg siger maaskee; Thi Gud bevare mig fra at laste Skytterne!

Torvid udstækker Din Beskyldning til mange Puncter, og troer, Du vil biefalde ham; Som han meener, saa ville vi dem saa lidt got, der enten i een eller anden Henseende giøre, at Fremmede kunne faae høyere Tanker om os, end de for have havt. Han siger, det holder saare haardt, inden en Skyt kan fore over sit Hierte, at roese en af hans Lands-Mænd, der enten har skrevet en god Bog, eller giort et Kunst-Stykke, hvilket Kiendere roese, eller viiset en eller anden Naturens Gave i en ypperlig Grad. Men den Ære, han taler om, mon den enten fylder Maven eller Pungen? Hvorfore skal man da tage saa stor Deel deri. Lad andre Folk løbe efter en Rog, som denne Ære er! Skytterne see paa det virkelige, og ikke paa saadant Spille-Verk; og hvorfore skulle de bramme med en veltalende Druides, en dybsindig Philosophs, en lykkelig Digteres, en Maleres, Bildhuggeres eller andre saadannes Navne? Hvorfore skulle man vel

giøre

giøre megen Høytiid af disse Folk? deres Navne skulle vel løbe om fra den eene Ende af Landet til den anden! Torvid meener, dette skulle opmuntre de, der giøre os Ære, og der hos frembringe flere, der kunne og ville giøre ligesaa; Da skulle vi ogsaa engang ikke meere torde tie, naar andre opregne dem, de kalde rare Mennesker og store Geyster. Det kalder jeg at agte, smaa Ting saare høit; andet kan jeg ikke svare.

Men lad os komme til det, hvorom i sær tales; jeg meener, den Lyst, enhver burde have til at hielpe den, der enten vilde giøre det hele Skyttiske Folk bekiendt for Verden, eller og eet af de Navne, om hvilke man siger, at der ere saa mange, baade Levende og Døde, der kunne være en ædel og skinnende Ziir for Skyttien. Da, om nogen kom og vilde, Du omstændeligen skulde fortælle ham, hvad Dig var bekiendt om een eller anden Mand, om een eller anden Ting; Om Du vidste, at

han ville lade prente, hvad han hørte, mon du da ey afslog hans Begiering? Dit Navn kunde jo blive trykt Babuc! og hvo vilde have sligt? Man skulle sige Du hialp Folk til at giøre Bøger; Endnu værre var det, om den, Du havde hiulpet, var en slet og ret Person; Det skulle hedde, Du omgikkes en Person. Hør hvad dit Ære-kiere Hierte siger, og svar mig saa!

Mig synes, man bør lade de Døde være døde; Deres Been hviile ikke sødere, fordi deres Navne nævnes uden for Skyttiens Grændser. Om andre Folk tænke ikke saa, hvad rører det os? Den er klogest, der kun bekymrer sig om sig selv. Man paastaaer; dette er at være utaknemmelig mod sine Velgiørere; Men hvad er jeg den skyldig, der døde før jeg blev til? Overalt, saa giør en Bog, et Vers, en Støtte eller andet sligt Krammerie vel ikke meget til Sagen. Hvad hielper det den, der ligger i Graven?

ven? Lad andre meene, slig kunne opmuntre de Levende til at følge de Dødes Fodspoer! Lad dem sige, at skiønt Skytterne ere høyhiertede nok, for at opofre sig til deres Landsmænds Beste, uden at see paa, hvor stoor eller hvor liden Tak disse skulle viide dem derfore, at de dog ikke med Ligegyldighed kunne ansee et heelt Folkes paa Beundring og Kiærlighed grundet Høyagtelse. Lad dem henviise os til andre Folk og andre Tider, for der at see, hvor nyttige disse Ære-Mæler ere. Det er kun Ord, der ikke betyde noget.

Jeg for min Part vil sandeligen aldrig have at giøre med de Folk, der basune ud for hele Verden, hvad man siger dem; og dette er det sikkerste! en Mand maa kunne tie. Hvad om en Bogmagere kom og vilde viide, hvilken Kiole den eller den Minister havde paa en vis Dag, om han vilde viide, enten han havde hvide eller sorte Heste for sin Vogn; Skulde jeg da sige ham det? hvem veed, hvor farligt

det var for Staeten, om Fremmede bleve underrettede derom. Vi leve i slibrige Tider.

Maaskee giver du mig ikke ret; dog derfore kan jeg dog elske dig. Lev vel Babuc!

Tredie Brev.

Fra * * *

Jeg spurgte een af Dine Venner nys, hvorfor du elsker Floden Onums Bredde. Han sagde mig: den viise liider, naar han hører Verdens Bulder, og Fiendskabs Larm, og Avinds Klager, og Vindesygens Suk; En stille Roe, det er hans sande Skat. Saa blev han ved: O Vellyst-fulde Øyeblik, naar Verden tier uden om os, naar Sielen omgaaes med sig selv, naar den forstyr-

styrres ey ved vore eller andres Lidenskabers Anfald. Da hores ret Naturens søde Røst, da skiuler intet Dydens henrykkende Skionhed for vore Øyne, da kan vor Siel begriibe den sande Lykke udi sin fulde Omkreds, da optændes i vort Bryst en øm og brændende Kierlighed for vore liige, hvis Ufuldkommenheder vi da kun see langt borte. O lykkalige Levnet, der løber hen udi Uskyldighed! o bliide Dage, der ikke tælles efter Suk og Sorger! Babuc siig! om Du nyder denne Lykke. Siig! om Din Ven har Ret, naar han paastaaer, at den ey findes paa de Steder, hvor mange leve samlede.

Men jeg vil gaae til andre Ting, og see! der falder mig eet ind, hvorom jeg maa adspørge Dig.

Forleden talede jeg med en Skytt, der nyeligen var kommen fra Persepolis. Du veed jeg er nysgierrig, saa spurgte jeg om

mange Ting; Han talede som den, der troer at man finder Feyl og Daarligheder overalt, hvor man finder Mennesker. Mange Ting havde han loved i Persien, han havde og beleet mange. Men eet fortalte han, hvilket synes mig heel selsomt: Han paastoed, at man ikke der faldt i Forundring over at finde Fruentimmer, hvis Forstand var dyrket. Troer Du vel dette Babuc? En Fader skulle ey belees i Persien, naar han vil, at hans Datter skal kunne tænke; Er det da et Under, at man kalder Perserne latterlige Folk, naar de falde til slige Daarskaber. Dog jeg har for gode Tanker om dem, for at kunne troe hvad Skytten sagde. Et Fruentimmer der kunne tale om andet end om et Kiokken, et Spise-Kammer, der tænkte at hun kunne fordrive Tiiden med andet end med en Sye-Naal, eller med en Rok. Kan man forestille sig sligt som mueligt? Men Skytten har vildet prove, hvorvidt min Lettroenhed gik.

Er

Er noget viisere Babuc, end at forebygge alt det i Dottrenes Opdragelse, der kunne lede dem til disse tvende Ting, der i mine Øyne gior et Fruentimmer fuldkommen hæsligt, jeg meener at tænke og at læse? Endnu handle vi i Almindelighed klogeligen, hvad dette angaaer; Men mon vi og ikke snart skulle tabe denne Roes? Saa mange Ting lede os til at troe, vi kunne giøre bedre end vore Fædre; Maaskee skal en Jomfrue inden kort Tid torde sige, at hun ikke kan eller vil være som hendes Beste-Moder var; Ja, ja, vi maae nok sukke over Tidernes Forandring. At man allerede hører Modre og Dottre tale om vor Mercurs elskværdige Dyder, det kan ingen klage over; thi dertil hører hverken at have læst eller tænkt; Bonden kiender dem jo og taler derom, saa øyensynlige ere de; Men hvis Fruentimmerne vilde vide, hvad Forskiel der er imellem et Lyst-Spil og et Sørge-Spil, om de vilde domme om Skue-Spillet var got eller ikke, om en

Acteur fortienede at bifaldes eller at udpibes, hvis de ville meene, at der hører andet til Vers end Riim, og andet til Musik end Larm, hvis de ville have Begreeb om hvad sande Fortieneſter er, hvis de ville tænke, at der hør andet end Penge, et got Brød, og et velskabt Legeme til at være en elskværdig Friere. I Sandhed, da maatte alle Huusholdninger gaae til Grunde.

Her falder mig en Ting ind, der er værd at jeg skal fortælle Dig den. For nogle Dage siden kom jeg til Alvide; jeg har sagt Dig, at man tit finder Perser i hendes Huus. Juſt havde der været nogle, og de vare gangne bort. Alvide sad for et Bord, paa hvilket laae Papirer og Boger; Skulde Du troe, hun havde læst i dem? ja saa havde hun giort til min Forundring. En af Bogerne var skreven af denne Egyptiske Druide, der lever her iblant os, og om hvilke en heel Hob Skytter, der vist skionne vel, sagde mig nyeligen,

gen, at de ret misundte Egypterne, at Druiden var født iblant dem. Man paastaaer, han skal tale som Brage selv. Hver Torsdag seer jeg endeel ret kloge Skytter, der have et Blad i Haanden, hvilket han lader prente; de ønske, at kunne faae et hver Dag i Ugen. Jeg har andet at giøre end at læse Babuc, derfor kan jeg ikke sige dig hvorom Druiden taler. Imellem Alvides Bøger var og en af Samling Skyttiske Breve, hvilke man anfører som et Beviis paa, at man kan tænke vel og skrive smukt, saavel i vores Sprog som udi andre Landes. Der var end flere Bøger, i hvilke Alvide havde læst, ja hun torde være sligt bekiendt; Men have de ikke Ret der belee hende? Det giør mig ont, at hun forlader saa sin brave døde Moders Fodspoer; hun fandtes vist ey med en Bog i Haanden, ja denne Roes hør endog hende til, at hun ey vidste der vare flere Bøger i Verden, end de hun brugte udi Kirken. Jeg befrygter meest, Alvide skal giøre

sine

sine Børn lige saa daarlige som hun selv er; Thi hun har dem altid om sig; Hun taler altid med dem, de maae hverken være i Kiøkkenet eller imellem Tieneste-Folkene: sligt kan Læsning giøre hos en Moder, og sligt er uden Tvivl Virkningen af at tale om, hvordan det gaaer til i andre Lande. Der siiges at disse Uordener i Selskabet komme for største Delen fra de mange Persiske Bøger, der ere saaledes skrevne, at et Fruentimmer endog ved dem skulle kunne begribe, at der ere flere end een Verden.

End eet fortalte Skytten mig; Han paastoed, at begge Kiønnene i Persien ere ikke hvert for sig i Selskaberne; det skal ey være som hos os, at det eene har sine Taler, og det andet sine. Hvilken Forvirring! men kan det andet være udi et Land, hvor Kiønnet troer at det tør tænke? Hvad, sagde jeg til Skytten! saa maa jo Kiøbmands-Konen

tale

tale om Vexler, og Officerens om Beleyringer. Ingenlunde svarede han; Thi den holdes latterlig, der i Fruentimmer Selskab taler om andet, end det, hvori de kunne tage Deel, og de kunne tage Deel i alt det, der begribes ved en sund og dyrket Fornuft. Jeg forstaaer ey dette; oplys Du mig Babuc.

Jeg hørte og forleden Dag en anden synderlig Tale, og erindrer mig endnu hvert Ord af samme. Man paastoed, at saalænge Fruentimmerne blive i den Vankundighed, i hvilken de hidtil blant os opdrages, saalænge skulle vor Mercurs stræben for at oplyse sit Folk, ey kunne naae sin fulde Virkning; saalænge skulle det, man kalder den gode Smag, ikke blive almindelig, saalænge skulle de nyttige Videnskaber beholde det haarde og ubehagelige Væsen, de have faaet i Skolerne; saalænge skulle Kunsterne ikke fæste deres Boe-Pæl iblant os, efterdi Kiendernes Tal saalænge maatte være lidet,

Spro-

Sproget skulde og ikke blive giort yndigt og flydende; Thi dette skal ey kunne skee, for de; der tale og skrive, ikke allene ville underviise; men og behage.

Man satte til: at Kiønnet fik af Naturen den Gave, at giøre alting yndigt, at det alleene kan danne Mændene, at vi kun i deres Omgang blive skikkede til at føle, at følgelig Smagens Udbredelse maa være deres Arbeyde, efterdi den bestaaer i Naturens Yndigheders Følelse; Ja at en Historie om denne saa kaldede Smags Udbredelse, skulde ikke være andet, end en Historie om begge Kiønnenes meere eller mindre selskabelige Omgang.

Videre vilde man, der maatte vel giøres Forskiel paa at være lærd, og at være oplyst; paa at kunne tale Rommernes og Grækernes Sprog, og at kunne tænke. De lærde Qvinder skal og belees i Persien, som

man

man sagde, men ikke de, der besidde en nyttig og behagelig Kundskab ; ey heller de, der, naar de ey fødtes til at arbeyde med Hænderne, da tage Deel i de ædle og søde Forstandens og Hiertets Fornøyelser, hvilke en oplyst Siel kun smager.

Der var en Perser hos: Han sagde, intet var viisere, end at formeere Kiønnets Yndigheder; thi det var at formeere vores Lykke. Der kommer en Tiid, da Legemets Skiønhed ikke mere rører Mændenes Hierter; Har Qvinderne intet andet, hvorved de kunne behage, saa er det kun nogle faae Aar af Mændenes Liv, de giøre yndige; Perseren paastoed og, intet var daarligere, end at indskrænke Kiønnets Handlinger og Tanker til Rigdommens blotte Formerelse; Thi det var efter hans Mening, at kuldkaste den Orden, Naturen fastsatte, at nemlig Qvinderne skulle være Selskabets Ziir, og Livets varende Lyst. En troe Forvalter er agtbar

og

og nyttig, sagde han; men hvor langt kostbarere er en Ven, udi hvis omme Omgang vi hver Dag finde nye Forlystelser!

Saaledes sluttede Perseren: Hvis Drukkenskab, hvis en vild Hidsighed, hvis Haardhed i Sæderne og Omgangen ikke findes iblant os Perser, det er ey Naturens Verk; Thi saa længe Kionnene levede, hvert for sig, saa længe faldt vi i disse Feil. I Qvindernes Selskab lærte vi at kiende ædlere Fornøielser, der bleve vi bøyelige, der vantes vi til at ville tækkes, der bleve vi skikkede til denne venlige, denne utvungne Omgang, hvilken gior os til de lykkaligste Mennesker paa Jorden. Hvad tenker Du herom Babuc?

Lev vel! Alvide vil, at jeg skal helse dig.

Fier-

Fierde Brev.

Fra * * *

Balder siig er, at han spør Dig nu om eet nu om et andet, og at Du svarer hannem. Babuc vil Du og giøre ligesaa med mig?

Her tales nu meget om Kunster og Videnskaber; Det er to Haandverker, saavidt jeg kan slutte af det, mange have sagt mig, og de, som ere unyttige nok. Man paastaaer, de ere i stoor Agt paa andre Steder; Man siger der ere Konger, hvilke holde det for en Ære, at have Mesterne i disse Haandværker om sig; Ja det som mere er, (men kan du ogsaa tie Babuc?) man meener, vor Mercur ville ret glædes, om der vare mange af disse Mestere i hans Land; Man fortæller meget, som Han giør, for at bringe sligt til Veye. Svennene skulle og paa andre Steder være regnede blant skikkelige Folk; Siig mig Babuc, troer Du, at Verden er saa forkeert; Siig mig og et

Ord om disse Haandverkers Beskaffenhed; Vel taler man om, at de lære Menneskene at tenke, at de giøre dem fuldkomne, at de forskaffe dem tusinde, tusinde ædle Fornøyelser; Ja vi skulle uden dem være lidet bedre end Dyrene; Babuc man hører mange underlige Taler i vore Tider.

Nogle siige: Det eene af disse Haandværker skal være nyt i Skyttien; Jeg troer det er Kunsterne. Det andet skal have været længe i vort Land, og samme skal kunde rose sig af at have frembragt mange brave Mestere, ja rette Mestere, sær i den Konges Tiid, der regierede saa længe. Man skal ære disse Skyttiske Mesteres Navne over heele Verden; Og den gamle Konge har giort meget af dem. Det er just Ære disse Haandverks-Folk begiære; nægtes den dem, da siiger man, blive de umueligen i Landet! Hvilke synderlige Mennesker! det er dem ikke nok med Penge.

Jeg

Jeg kunne have en heel Dag nødig, til at berette Dig alt hvad her fortælles, i Henseende til disse Haandverker; Men var det Umagen værd, at spilde saa megen Tiid derpaa? Troe kun ogsaa Babuc, at jeg ikke skulde bekymre mig derom, naar ikke saa var, at man tit er med Folk, der tale om samme; saa maae man jo dog kunne siige et Ord; Og det er allerede kommet saa vidt i Skyttien, at man ikke tør være bekiendt, man slet intet kiender til disse Haandverker. Derfor holder jeg mig til Dig. Svar mig nu, og jeg skal ærlig lære uden ad hvad Du siiger, paa det jeg og kan fore Ordet imellem; Saa skal Folk maaskee troe, at jeg ret veed meget om disse Haandverker; og hvorfore skulle de ikke troe det om mig? eftersom de troe det om saa mange andre, der kiende dem lige saa lidet som jeg; men man har jo en Hukommelse; Saa kan man beholde hvad man eengang har hort siige, eller lære noget uden ad, som jeg vil giore med dit Brev, og bruge ved Leylighed, hvad man lærer.

I Gaar fortalte man mig, at een af deres Laugs-Artikler er, at den, der ikke arbeyder for at befordre Menneskenes sande Lykke, at han bør udelukkes af Lauget. Den Artikel skal være antagen overalt, men man siiger, at den alt for tit bliver overtraadt; Dog ville de, at man ikke bør anſee dem, for rette Laugs-Mestere der giøre ſligt. Ved denne Leylighed talede man adskilligt om een af vore Druider, der ved mange Leyligheder, og nyeligen igien skal have viist, hvorledes det eene Slags af disse Haandverker, kan være Skyttien til Fordeel. Du kiender Druiden! Det er ham, der har giort sig saa megen Umage for at lære os, hvordan vi kunne døe med Vished om, at blive lykſalige; Man siiger Skytterne ere ham megen Ære, og megen Tak skyldige. Jeg for min Part vil ham viſt meget got. Nyeligen skal han og have villet viise os, hvordan vi kunne blive lykkelige her paa Jorden, ved viiſeligen at betie-

tiene os af de Naturens Fordeele, der ere faldne i vores Lod. Han skal viide, hvor mange Skytterne ere i Tallet, og hvor mange Dariker der ere i vores Land; Men hvortil hielper denne Kundskab; Jo Babuc! det skal jeg siige Dig; thi jeg har hort tale derom af kyndige Folk: Det er kun med Mennesker og med Dariker man kan forsvare sig i Krigen; saa er det got, at man veed, hvor mange der af hvert Slags ere i Skyttien, paa det man kan formeere dem; Thi der kan jo komme en Alexander, som der for er kommet; og hvis vi da feylede Dariker! Babuc, den Druide hvorom jeg taler, skal være heel bekiendt i andre Lande; Du har vel tit hort tale om ham. Han skal og have giort en anden Ting, som mange ville ham megen Tak for; Det er, at det nu herefter skal være skikkelige Folk, der lære dette Haandverk; Thi som man siiger, saa satte Forældrene for deres Born dertil, blot fordi de fik Foden,

imens de stoed i Lære, og derover skal Haandverket snart være bleven foragteligt.

Der er endnu en synderlig Ting ved disse Folk; De kan ikke liide, at nogen af deres Laugs-Brødre skammer sig ved, at kaldes med sit bare Navn; thi de siige, at naar een har giort sit Mester-Stykke, at den saa skal have Aarsag til at skamme sig, der ikke nævner ham med Høyagtelse. I andre Lande skal det saa gaae til. Hvad tenker Du Babuc? skulle en fornemme Mand i Persien og Indien kunne gaae ind i Lauget, uden at fornedre sig? Kan han uden Skam for hans Forfædre omgaaes med Folk, der ikke giøre andet, end skrive nogle Bøger, eller giøre nogle Billeder af Steen, eller bygge Huuse, eller male noget hen med en Pensel. Perserne falde i saa mange Daarligheder, saa kunne de og vel falde i denne; men Indierne, de ere vel klogere; ney aldrig kan jeg troe,

hvad

hvad man sidst sagde om dem: at naar de opregne de Ting, hvoraf de meest bryste sig, at de da og anføre en halv Snees Folkes Navne, hvis Tanker og Tale man har ladt prente.

Der ere de Babuc, der meene, at disse Haandverker blive alt meere og meere agtede i Skyttien; men er det at undre sig over, siden vor Mercur ærer og beskytter dem. Man taler og om adskillige, men i sær om to af de fornemste Mænd iblant os, der i sær skulle være deres Venner; Og begge Haandverkerne love vist, at desse to Navne skulle staae saalenge Skyttien staaer; Jeg troer de ere Folk, til at holde hvad de love, og dersom de giorde anderleedes, da maatte de være heel utaknemmelige.

Jeg veed ikke selv hvad jeg skal tenke om 'alt dette: Siig mig Babuc! meener Du disse Haandverker ere værd, at man

skal lade sine Børn lære dem; jeg vilde nødig giøre noget uanstændigt; Siig mig, om Du meener den Tiid skal komme, som man spaaer om, at den der vel har lært eet af disse Haandverker, om han endog kun kaldes ved sit bare Navn, skal i det ringeste blive agtet dem liig, der ere mindre end fornemme Folk, men hvilke ville være meere end skikkelige Folk.

Nyt er her: at nogle Fremmede, som man kalder Smag og Genie, skal være ankomne. Har du ikke hørt tale derom. Man laver sig til at tage vel imod dem. Vor Mercur skal ønske, at de ville blive i hans Land; Saa maae der dog være noget got hos dem. Kunsterne og Videnskaberne siige, de kunne ikke blive, uden disse Fremmede slaae deres Boepæl iblant os. Man spaaer om Gudinden Fordoms Landflygtighed. Skulle vi ønske, at Spaadommen bliver opfyldt?

Femte Brev.

Fra samme.

Jeg har altiid noget at spørge Dig om, Babuc! men kiedes Du ey ved at svare mig? Dog ney, Du har jo eengang sagt, at jeg maae blive ved; og hvor forbunden er jeg Dig derfore! Saa lær mig da, hvorledes jeg skal indrette mine Børns Underviisning og Opdragelse, paa det at Dine Raad kunne tiene mig til en Rette-Snoer.

Gierne vil jeg give Hundrede Dariker til en ung Skytt, hvert Aar, han anvender paa at lære mine Børn; ja Hundrede Dariker Babuc! er dette ikke en anseelig Løn? Dog det maae nu saa være; thi den jeg giver samme, skal jo og være een af mine fornemste Huus-Gesinde. Men for de Hundrede Dariker bør han vist ogsaa viide meget; Det

er vel billigt; ja han skal viide alt hvad viides kan; jeg skal vel finde saadan een; jo, jo for Hundrede Dariker. Babuc Du skal see, naar Du kommer, at mine Born ere Vidunder i Lærdom. O hvor mange fremmede Ord, hvor mange gamle Navne skulle de viide! ja de skulle have lært heele stoore Boger uden ad; Babuc Du vil vist glædes ved at see Dem!

Jeg taler tit med Sigur derom, han er besynderlig i dette saavelsom i saa meget andet; forleeden kom han til mig, da der just stoede vel en Snees unge Menneske, hvilke alle ville fortiene de Hundrede Dariker, jeg haver udlovet. Een af dennem stoed mig ret an, thi jeg saae i ald hans Adfærd, at han ret erkiendte det for en Lykke, at blive en ringe Tiener af saadan en Mand som jeg er; i det ringeste sagde han sligt, og det med en Tone, hvilken vidnede klart nok om, at han meente det. Sigur horte denne Tale,

men

men, som han forsikkrede mig, saa horte han den med Væmmelse; Du skulde kun viide, hvorledes han udtrykte sig, da han merkede, at jeg gierne havde udvalgt dette Menneske. Hvad, sagde han, en Fader vil betroe sit Barn, til den, der viiser sig foragtelig ved en Tenke-Maade, ved en Adfærd, liig den Trælles, der endog kan holde Aaget for en Prydelse! Jeg lader Sigur tale, og retter mig ikke efter hans selvsomme Indbildninger. At give Hundrede Dariker til en Lærere, er det ikke, at giøre alt hvad mueligt er for sine Børn. Ja Babuc, dette ydmyge, fattige Menneske, skulle fra den Time af, været i mit Huus, hvis ikke en Mand, der har læst mange tusinde og tusinde Bybler, havde lovet at skaffe mig et Menneske, der skiønt han kun har levet 24. Vintere, dog alt har læst 9999. Bøger. O Babuc, om min Søn eengang kunde siige, at have læst saa mange!

Sigur paastaaer, at han derfore kunne være liige unyttig, ja det som er det selvsomste, han vil, at han kunne være liige uvittig; thi Gud veed, hvad det er for en Forskiæl han gior paa, at viide, hvad andre have sagt, og paa at kunne tenke selv. Han taler altiid om, at danne Forstanden og Hiertet; Det skal være Opdragelsens Hensigt, men ey at fylde Hukommelsen med Ord og Navne. Den Fader, siiger han, er uviis, der beregner hans Borns Fremgang i Kundskab, efter de fleere, eller fære Bøger og Blade de have læst; men sligt skal være en almindelig Feyl hos Fædrene, hvorved de faa Lærere, der viide at foresette sig det rette Maal i deres Arbeyde med Børnene, endog hindres fra, at følge den Vey, Fornuften, og Erfaringen viiser dem som den eene goode. Men hvortil hialp det, at Barnet havde Forstanden og Hiertet dannet, som Sigur vil, naar det ikke vidste mange Ord og Navne? saa kunne man jo

ikke

ikke mærke, at det havde lært noget; Er det ikke nok, at det veed, hvad der er skeet, uden at viide hvorfore? Mig synes, Tiiden spildes aldrig unyttigere, end naar man anvænder den paa at giøre disse Betænkninger over de Døde og deres Gierninger; Er det ikke bedre, at man veed mange Tings Navne, end at man om faa haver disse rigtige Begreeb, hvilke Sigur paastaaer, at være den eeneste Grund, hvorpaa en vis og ordentlig Kundskab bygges?

Babuc, Du kan ey forestille Dig, hvor vanskeligt vor Ven holder det, at finde et Menneske, til hvilket man kan betroe sit Barn; Det Menneske maatte først elske Barnet som sit eget, thi ellers skulde han aldrig troeligen paatage sig ald den Møye, Opdragelsen fører med sig, naar den er vel indrettet; Dernest maatte han besidde alle de Egenskaber, der høre til at opvække en paa den kiærligste Fortroelighed grundet

Høy-

Hoyagtelse. Sigur vilde, Barnet maatte ingen Forskiæl giore paa sin Fader, og sin Lærere; deraf slutter han, Fædrene burde være saare varsomme i at vælge den, der skal forestille dennem selv. Babuc, jeg har ont ved at begribe dette; Min Tiener skulde være min Ven! hvilket Exempel var det for Børnene! Overalt saa er det jo nok, naar Læreren kan node Barnet til, at læse mange Bøger, og til at erindre mange Ting, thi for andet tager en Fader ham jo ikke. Og dette lover jeg, at saalenge min Søn har Bogen i Haanden, saalenge skal han adlyde; men legges Bogen bort, da maae den jeg lønner, paatage sig sin rette Skikkelse, og det er en Tieneres. Vel indseer jeg, at Barnet maae hade den, der altid plager det; og derfore er det just got, at man kan bruge en anden til at underviise sine Børn; thi sligt kan dog vel ikke skee uden idelig Tvang og frygt, siden disse Midler saa almindeligen bruges; Men

hvad

hvad gior dette Had, og den Afskye, det faaer til Underviisning. Man har jo haarde Midler til at giøre det lydigt, naar de mildere ikke forslaae. Lad endog være, Barnet foragtede den, der lader sig betale for at være dets Piinere! det skulde jo ikke giøre meget til Sagen. Det fornemste er, at Læreren kan blive adlydt, naar han siiger, saa mange Blade maae den unge Herre læse i Dag.

Sigur vil ikke biefalde mig; ja Babuc, skulde Du troe, at han ret sukker af Græmmelse, naar jeg og andre siige ham, hvordan vores Tenke-Maade er. Men om han havde Børn! hvorleedes mon han vilde giøre? Tit sporger jeg ham derom. Saa svarer han: O naar jeg elskte mit Barn! og naar jeg fandt een, der kunde legge Grunden til en Lyksalighed, hvilken det skulde nyde her, saalenge det var til, ja hvilken det skulle føre med sig ud over Li-

vets

vets Grændser! O naar denne vilde opofre sig til dette moysomme Arbeyde! hvor høyt, vilde jeg da elske ham! hvor udygtig vilde jeg erkiende mig til at belønne ham værdeligen! hvor tit vilde jeg tale med min Søn, om denne hans Ven! Det halve af min Lykke skulle høre ham til, i Fald han trængte. Men Babuc! kan da en Lærere giøre mit Barn lyksaligt? Det er jo mit Navn, og mine Midler, der skulle aabne Lykkens Vey for det. Vel paastaaer Sigur, man kan være riig og stoor, men dog ey lykkelig. Saadanne Taler ere goode i en Bog, men Babuc, hvo vilde grunde sine Børns Opdragelse derpaa?

Var Sigur Fader, han vilde vist nok giøre sig det meget tungt; hvor skulde han finde en Lærere, saadan som han vil have ham. I det ringeste skulde ikke een af de mange staae ham an, der have lobet om Kap for at vinde mine udsatte Hundrede Da-

riker. Det stilstaaer han selv; ja tenk! han vilde end ikke i denne Sag tage Raad af en Mand, der havde læst 100., 000. Bybler, naar denne ikke havde giort andet, end at læse.

Babuc! hvad meener Du? er Sigur ikke daarlig, naar han sukker over det, han kalder ungdommens Skiæbne; naar han bebreyder Fædrene, at de ikke betenke, hvad Opdragelsens rette Hensigt bør være; naar han i sær laster mig. Jeg vil jo give Hundrede Dariker; betænk hvad dette er, og svar mig saa!

Siette Brev.

Fra * * *

Jeg talte forleden med en Perser om een af vore Lands-Mænd, der reyste ud til Persien; jeg beklagede, at han ingen Caracteer havde, efterdi det uden Tvivl vilde giøre ham meere agtet blant Fremmede. Hvad sagde Perseren! har denne ingen Caracteer! jo sandelig! og det den skiønneste en Mand kan have; han er jo reedelig, fornuftig, vittig, velgiørende, omgiængelig; han er jo fuld af Kiærlighed for Skyttien; det er en Caracteer, der altiid finder Ære; Men jeg forstoed ey Perseren; stigt satte ham udi Forundring; tilsidst forklarede jeg mig tydeligere, og sagde ham: at kun den blant os havde en Caracteer, om hvilken vor Mercur sagde, at han skulde have en saadan. Babuc! meener Du ikke Perseren smiilede af min Tale?

siiden

siiden underrettede jeg mig om, hvad Aarsag saadant kunde have; en Skyt lærte mig, at det Ord Caracteer paa Persisk betyder en Gemyts-Art: da saae jeg, hvi Perseren maatte finde underligt, naar man sagde, at vi ere uden Caracteer, saa længe indtil vor Mercur giver os samme.

Men Babuc, hvorledes vil det gaae vores Ven udi Persepolis. Mon Tienneren tor lade hannem ind til Herren, naar han kan ikke nævne sig ved andet end sit Navn? Mon brave Folk torde omgaaes ham foruden Frygt at andre skulle viide det? Mon han ey tit skal see i deres Ansigt, der ville ham vel, at det gior dem Ont paa hans Vegne, naar de skulle kalde ham blot Monsieur * * *; Dog de Perser ere saa hoflige, de sige vel Herr * * *; og dette er uden Tvivl meere end Monsieur, liigesom det er hos os.

Perseren paastaaer, at saadant finder ikke Sted udi hans Land; han siiger, det er nok, at være agtbar ved egne Egenskaber; Dog jeg maae sige, det er langt fra han paastaaer, at der jo og i Persien er Uliighed iblant Menneskene; men denne Uliighed skal ikke svare til den, der blant os alleene grunder sig derpaa, at somme kunne kræve, man aldrig maae kalde dem ved deres Navn uden at legge noget til.

Du kiender fleere end eet Lands Tilstand; Du har overveyet, hvorved det borgerlige Selskabs Lykke formeeres! siig mig da Babuc! om de have ret, der meene, at denne Uliighed iblandt os, der giør saa kiendelig en Forskiæl paa Folk, hvilke baade i henseende til Fødsel, til Vilkaar, til Forretninger ere hinanden liige, at den skulde være een af de Aarsager, der hindre mange nyttige Tings Fremgang i Skyttien. Jeg hører adskilligt siige; den skal nedtrykke

Siæ-

Siælene, den skal iblant andet betage Kunster og Videnskaber, den Ærens Belønning de burde finde i dem selv. Du veed jeg lærer gierne; derfor fremsetter jeg disse Spørsmaal.

Da, siiger man, gaaer alting best, naar Druiden søger at skille sig fra sine liige ved en større Veltalenhed, ved et større Tilløb; naar den Handlende gior det ved sin Rigdoms Tilvext, og den Lærde ved sine Læseres Antals Formeerelse. Mon personlige Fortieneſter derved blive almindeligere, som adskillige meene? Man negter ikke, der jo bør være adskilte Ordener i Staeten, og at den eene bør være hæderligere end den anden; man vil og at Embederne bør give en Anseelse der svarer til deres større eller mindre Vigtighed; Man vil, at der bør være Æres Tegn hvorefter Borgeren kan hiige, efterdi han derved skal bringes til mange nyttige Foretagender; man paa-

staaer kun, at det kan skade, der afvender Borgerne fra at søge ære i de Ting, hvilke befordre Selskabets sande Nytte; der gior, at de personlige Fortieneſter, at rare Gaver, blive udygtige til at forskaffe, endog kun den Anseelse, uden hvilken man neppe kan leve med Velbehag blandt sine Medborgere.

Og det, hvorpaa man meget staaer, det er, at visse Handteringer i sær ikke skulle have nødig at laane nogen fremmed Glands; thi ellers, meener man, stræber Borgeren ikke efter at bringe det vidt i disse Handteringer, men at gaae ud af samme, efterdi andre ikke for troe ham Ære værd. Saa vil man og at denne Uliighed, der finder Sted blant os, skal føde og vedligeholde en Overdaadighed, der er den skadeligste af alle efterdi den vil viise sig ved Ørkesloshed. Lad en i mit Land, sagde en Perser sidst, have den meest brændende Lyst til at skille sig

fra

fra sine Liige! han kan kun naae sit Maal ved en fordobbled Iver; sætter han Æren i at blive virkeligen agtbarere end de, der løbe paa een Bane med ham, da sees, at Staaten vinder; sætter han den i udvortes Glands, da kræve hans Formeerede Omkostninger og en meere hurtig Vindskibelighed. I Skyttien, sagde Perseren, tilbeder han sig en Caracteer; saa legger han sig hen paa sine formeente Æres Krandse; saa mættes han af Forfængelighed; saa blive endog hans Børn et Offer for denne hans Lidenskab.

Jeg vil rette mine Tanker efter det Du siger mig; thi selv at dømme om denne Sag, det tør jeg ikke giøre.

Syvende Brev.

Fra * * *

Gridulph har ingen Tieneste faaet endnu, og det er fem Vintere, han hver Dag er i Ministerens Stue. Er det billigt Babuc? Du vil dog vel ey svare som Demok, at man bør ikke domme om et Menneskes Fortienester, efter hans større eller mindre Dumdristighed. Ja! Demok bruger just dette Ord, og paastaaer: at den er dumdristig, der tør meene, at han bør hielpes, blot alleene fordi han anvendte mange Aar paa at stige hver Morgen, at han enten er meget duelig, eller at han dør af Hunger.

Hvis Du vidste Babuc, hvor vreed Demok er mod dennem, der turde sette sig for ved Raab og Overløben at trenge sig til det de attragae. Han kalder slig en Opførsel

Tegn

Tegn til en ret nedrig Siæl; han siiger, at endog den svageste Følelse af Ære maatte giøre det umueligt for en Skyt, og for hver anden at vælge slig en Vey for at komme til Lykke.

Men i sær taler Demok om Fædrenes uviise Opførsel, der foraarsager denne store Uliighed, hvilken hos os er imellem Embedernes Tal, og deres, der søge samme. Kun faa betenke hvor hæderligt, hvor beroeligen de det er for Sindet at kunne ernære sig uden at bede; kun faa give deres Børn til disse nyttige Handteringer, hvilke tilbyde enhver Ophold, der kun vil arbeyde, og hvilke tilbyde den Riigdoms Overflødighed, der kan komme for de, der løbe med ham paa Banen. Demok haver sex Sønner, de fem opofrer han til Handelen, til Kunsterne, til Vindskibeligheden; kun een skal tiene Muserne, fordi han viiser et Nemme og en Geist, der venteligen vil for-

skaffe hannem Gudindernes synderlige Yndest. Biefalder Du Demok? Synes Dig, det staaer ham an at see sin Son siddende ved Væven, eller farende paa Kiøbmandsskibet? Jeg siiger ham dette, og Demok leer. Men er det dog ey hæderligere at sætte sine Børn til Bogen? da kunne de faae Embeder; da kunne de og faae en Rang.

Demok sporger, om sligt er mueligt, naar alle Fædre giorde saa. Skal Staeten da ernære alle? Vil alle besoldes? vil ingen drage Riigdommen ind i Landet? Da maae jo de blive utallige, der liide Nød; Da bliver det jo umueligt, at alle kunne hielpes. Dog intet synes mig underligere, end naar han paastaaer, at det og i visse Tilfælde kan have gode Virkninger, naar en Deel af Embederne sælges; thi da, siiger han, veed Faderen hvad hans Son kan vente? har han det, hvorfor

et

et Embede kan kiøbes, da kan Sønnen være vis paa at nyde det; da opdrages han derefter.

Du indseer vel, han taler ikkun om de verdslige Embeder; ja han udstrekker end ikke sin Setning til alle disse. Skulde Du have Lyst til at viide hans Meening udforligere, da skal jeg maaskee formaae hannem til at skrive dig et Brev om denne Sag.

Forleden gik vi uden for Porten sammen: da saae vi mange Vogne, der komme ind til Celtopolis, beladte med unge Skytter. Demok sagde: alle disse ville i Tiiden være Embedsmænd, og ingen har udregnet, om der og døe saa mange af Statens Betientere hver Aar, som de ere, der indskrive sig i deres Tal, der, igien ville besætte Embederne. Nu træde de ind udi en Stand, der burde være saare agtbar,

men

men de beskiæmme den siden ved de Midler, de nødes til at anvende for at faae det fornødne. Endeligen anmelde de sig for at beklædes med Embeder; da føle de, hvor uviise deres Fædre vare, men alt for sildig, for at kunne oprette sammes Feyl; saa liide de; men Staetens Tab er størst. Hvor mangen een af disse, sagde Demok, er taget fra de Ordener, paa hvilke Selskabets Velstand beroer! hvor meget Got skulle de have virket, om de vare blevne udi samme Ordener, og hvor meget lykkeligere vare de selv blevne!

Hvad skulde jeg have svaret Demok?

Ottende Brev.

Fra * * *

Babuc! hvad er Smagen? Hvad vil det sige, at den er forderved hos et Folk? Hvilke ere Midlerne til at forbedre den? Lad mig nyde got af den Kundskab, jeg veed, Du har om disse Ting.

Bestaaer Smagen i at have læst tusinde Bøger? i at have fyldt sin Hukommelse med Byers og Menneskers Navne, med gamle Ord, med Aarstal eller slige Ting? Bestaaer den i at viide, om man for mange Aar siden bandt sine Strømpebaand før man droeg Skoene paa? Bestaaer den i at indføre en Hær af mørke Ord i Videnskaberne; i at opkaste Hindringer paa den Vey, der fører til Kundskaben; i at giøre Sandhedens Opdagelse til det kiedsommeligste Arbeyde?

Er

Er Smagen fordervet, der, hvor saadant skeer? der, hvor man meener ikke at have Lov til at sporge den Lærde, der vil beundres, om og det, han veed, er nyttigt for Menneskene; hvor den Ting holdes vigtigst, der for sin Uvigtighed er bleven meest forglemt, og altsaa vanskeligst at finde; hvor det agtes umagtpaaliggende, om Sandheden fremsettes i et klart og yndigt Sprog, eller ikke; hvor Forstandens Dannelse er ikke Underviisningens Hensigt; hvor man ikke kiender den almindelige Kundskab, der passer sig til alle Stænder, og hvilken just er det, der skiller oplyste Folk og Aldere fra vankundige og Morke; hvor de yndige Videnskaber regnes for uvigtige; hvor Naturen vanziires i Digterens og Kunstnerens Arbeyder; hvor i Oden tales, som i Hyrde-Sangen; hvor Helten ey kan kiendes uden paa hans Klædedragt, og den gamle Mand ey uden paa hans falske Skiæg; hvor de Ting opvekke i Parterret en

dovende Latter, der ere skikkede til at fylde hvert foleligt Hierte med Skræk og Uroe; hvor man heller seer Tienerens nedrige Goglerie end Heltens ædle Væsen; hvor i Lystspillet ikke høres den Tone, den Udtale, der bruges i Selskabet, men snarere den, Lærlingen bruger, naar han staaer med Bogen udi Haanden; hvor den Glades, den Bedrøvedes, den Forbittredes, den Fortvivledes Hiertes Tilstand kun kiendes af Ordene alleene, han fremsører, men ey af Maaden paa hvilken de fremføres, men ey af Laderne, af Legemets Bevægelse med hvilken de geleydes; hvor Ørene ikke lide ved at høre alle Provintzernes Mund-Artes sammenblandede paa Skuepladsen, saaledes at den, der forestiller Hoved-Stadens Barn, ofte taler, som om han var fød ved Landets Grændser; hvor Sprogets Dyrkelse regnes for arbeidsløse Menneskers Arbeyde; hvor . . . . . jeg vil holde op Babuc, paa det Du ikke skal kiedes ved at høre mig.

Der

Der er det tredie Spørsmaal tilbage; det er; hvorledes Smagen forbedres? Skeer dette Babuc! naar man med Upartiskhed ligner sig og sine Arbeyder med andres? naar man erkiender, at den, der sidst begynde at løbe paa en Bane, bør ikke blues ved at være længst tilbage, hvis han kun bliver ved at løbe frem; naar de ret skionne Monstere, hvilke kunne tiene til Regel, blive almindeligen bekiendte; naar Vid og Remme holdes udi Ære; naar de der torde angribe Fordommene, ikke blive undertrykte af Avind eller af Myndighed; naar det ey ansees som Formastelse at tenke, en Levende kunne overgaae de Døde; naar de Ypperlige nerme Kunsterne og Videnskaberne til sig, og derved give dennem en Glands, den kan antænde Ærelysten i deres Dyrkeres Hierter, og derved vænne dennem til denne ædle Friemodighed, til dette yndige og velanstændige Væsen, der bør fremskinne i deres Verker, og derved selv forherlige sig ved

deres

deres Kundskabs Formeerelse; naar den meest agtede, naar den best opdragne Deel af Landets Beboere tager Deel i det, der forfremmer deres Levealders og deres Fædernelands Ære, og vil den vel, og opmuntrer den, der synes dygtig til at virke dette; naar ikke Siælene ere saa svage, at det fremmede roeses, blot fordi det er fremmed; naar man tilfulde indseer, at det Folk alleene er foragteligt, der foragter sig selv; naar Kunsternes og Videnskabernes Arbeyder dømmes efter deres indvortes Værdie, uden Hensigt til deres Navn, ved hvis Pen eller hvis Haand de bleve frembragte; naar en saa skarp, som rigtig, som fiin, som velanstændig Critik nøder dennem, der ville læses af et heelt Folk til at domme sig selv med Strenghed, til at lade Tiiden sønderrive det Dekke, hvormed Egenkierlighed saa letteligen skyvler et Arbeydes mangler for den, der giorde samme; Siig Babuc! om disse Ting kunne hielpe til Smagens Forbedring.

Du seer, mit Brev indeholder intet uden Spørsmaal; dog kun een liden af de, jeg kunde giøre Dig i denne Henseende. Vil Du, da skal jeg maaskee siden spørge Dig om mere.

Niende Brev.

Fra * * *

Babuc! kiære Babuc, hvorfore mon vi skulde fødes i denne Verdens Alder; hvorfore mon vi skulle see disse Dage! O de lyksalige Mennesker, der levede for hundrede Aar! Da gik det anderledes til end nu; mit Hierte brister af Græmmelse, naar jeg seer rundt om mig; der er Daarligheder, der er Elendigheder overalt; ja

hvo

hvo kan telle dem. Lad os kaste et Øye paa Opdragelsen! hvordan er den? nu det er ikke nok at de Unge kunne læse og skrive, de skulle nu kiende heele Verden; de skulle vide hvad der er skeet siden Skyttien blev beboet; de skulle have Smag; de skulle tenke. Babuc skal man lee eller ynkes over vore Dages Daarskab?

Og hvordan gaaer det med Fruentimmerne? Spinde-Rokken, denne en Stues skionneste Zirat, sees snart aldrig; Fruen sidder ikke meere blant alle hendes Tieneste-Folk, som før, da hun skinnede der, som Soelen iblant Stiernerne; Nøglerne bæres ikke meere ved Siiden; O Babuc! hvilken sød Musik giore de dog ikke, naar Knippet er ret stoort; fremmede, der komme i Huuset, leedes ikke hen for at see Faderburet. O Tiider! Jomfruerne lære at skrive, og hvor mange andre liigesaa skadelige Ting. Manden ønskes ikke meere til

Lykke fordi han faaer en dygtig Kokke-Piige i sin Kone; men fordi han faaer et artigt, et fornuftigt, et elskværdigt Fruentimmer. Ungdommen tier ey som før; man hører den tale med, der endnu ey haver fyrretive Aar paa Bagen; Bøgerne, denne Pest i Huusene, formeeres; Læsningen holdes for en tilladt Tiids-Fordriv.

Lad os gaae til vore Sammenkomster! der see vi Daarligheden ret i sin høyeste Grad. Begge Kiønnene begynde at udgiøre eet Selskab; Fruentimmerne have Lov at lee, de torde tale med Mandfolkene; ja man troer, de kunne tale om andet end om Kiærlighed. Det er ikke som før, da unge Mennesker komme ind, fast skiælvende af Undseelse, bleve staaende og neyede ved Døren eller bukkede, indtil man bad dem sidde, da de giorde det, og saa siden aldrig loede sig høre, uden med et Ja, eller

et

et Ney, naar de bleve tilspurgte. Nu Babuc! nu kommer man sammen for at tale; om nogen Tiid troer jeg, skal man regne Maaltidet for det mindst væsentlige i Selskabet. Da vare vore Fædre klogere; vel saaes de kun sielden, men deres Conventer og Gilder vare saaledes indrettede, at man havde Got af dennem i meere end een Dag; hvor broderligen giorde de hinanden til Gode! Babuc, jeg haver sandeligen gode Tanker om de Venskaber, der sluttedes med Pæle-Kanden udi Haanden; Og deres Brylupper, de stemmede overeens med denne Høytiids Vigtighed; i meer end fulde otte Dage holdt man ved at glæde sig over det unge Pars Foreening; da glædede man sig i Gierningen; da vilde man, at den gode Mumme skulde fordrive al Sorg, paa det man oprigtigen kunde ønske dennem til Lykke. O! de Folk havde Hiertet paa Læberne.

Hvorledes gaaer det nu? Bruden, prydes og begaves med kostbare Ting, i Steden for at Pengene for anvendtes paa at giøre sine Giæster til gode; Endog een af vore Konger haver maattet befale, at ikke fleere end halvtredieſindstive Par maatte bydes til Bryllups Færd. Hvilke Tider have de forrige været! man kunde fylde heele Bøger med deres Lov; men da jeg skriver Dig kun et Brev Babuc, da maae jeg være kort imod min Villie.

Om den almindelige Overdaadighed i Klæde-Dragten kunde vel og meget siiges; men see her! hvor underligen man taler: man paastaaer at vore Fædre havde og deres, og at den var da skadeligere end nu. Hvad meener Du Babuc? skulle de stoore Pumphooser, de kostbare Kniplings Klude og Kraver, skulle Fruentimmernes lange Floyels Kioler, skulle Ædelsteenene, skulle de af Guld og Sølv virkede Sager,

have draget stoore Skatter ud af Skyttien? I hvor det er, saa saae man dog ærværdigere ud i den Dragt, end vi i vore lette Klæder. Forleeden hørte jeg een siige, at naar vi ville drage fremmede ind til os, naar vi ville, at der skal ikke mangle Nærings-Midler for Folket, naar vi ville bringe Kunsterne og Vindskibeligheden i Floer; at vi da bør forfremme Arbeydernes Affetning, ifald vi ikke ville falde i Modsiigelse med os selv. Var kun ingen saa nedrigsindet i Skyttien, at han ville beriige Fremmede paa Staetens Bekostning; laae kun vor Land saaleedes, at vi kunne hindre Snigehandlerne fra at komme, da meente han hver Floyels og Silke-Klædnings Forbrugelse skulle være et Middel til Skyttiens Beriigelse; Men forarmes ikke Oderen? man svarer jo? men han har opholdt heele Slægter, og formeeret Menneskene; saa har han jo formeeret Skyttiens dyreste Skat. Saa sporger man, hvad skal hans Børn blive til? kan han holde dem til

Bogen? kan han opfode dem hos sig selv, indtil de kunne faae et Embede? man siiger Ney! men han kan giore dennem til arbeydsomme og nyttige Borgere. Lad dem leve af de Folk, der bære Fløyel og Silke, saa kunne de selv komme til at bære samme. I denne Orden, siiger man, maae altiid Tingene følge paa hinanden, i Henseende til Overdaadigheden og dens Virkninger. Hvad skal jeg troe Babuc? Have de ret, der paastaae at de fleeste af dennem, der tale om vore Tiiders Tranghed, ikke have rigtige Begreeb om Forskiællen imellem heele Staetens og den enkelte Borgeres Fordeel, og at dette er Grunden til mange Klager.

Man siiger og, at den nu er fattig, der ikke før var det med den samme Indtægt, og at dette er en anden Grund til Klagerne. Man paastaaer, at de uden Ende formeerede Fornødenheder, hvilke vi nu have frem for før, umueligen skulle kun-

ne

ne opfyldes, hvis ikke Nærings-Midlerne vare blevne formeerede, og følgelig Riigdommen.

Men et har jeg især lagt Merke til, man meente nemlig, at en Forandring i Staetens Huusholdning, liig den, der siden nogen Tiid er foretaget hos os, maae ufeylbarligen føde Klager til en Tiid; thi Handteringerne ere indrettede efter de forrige Omstændigheder; Man er allereede i en vis Næring; det er for sildig at begynde en nye; man feyler den fornødne Kundskab, man kan og feyle Lyst. Men de der begynde efter Forandringer, de viide hvorefter de kunne rette sig; de kunne vælge Handteringer der stemme overeens med Regieringens Hensigter, og med Staetens Vel. Faderen kan give sin Søn Compasset, eller Væverskytten, eller Penselen, eller Gravstikken i Haanden, i Steden for Alnen. Nærings-Midlernes Formeerelse gotgior Levemaadens

Kostbarhed. Tingene, siiger man, komme i den Politiske Verden af sig selv tilsidst i Ligevægt, som de giøre i den naturlige. Dette passer man paa den eene Classe i Staeten; om de andre siger man, at hvad Jordeyerne angaae, da kunne de ved de raae Materiers Formeerelse og fordeelagtigere Affetning igien vinde det Overskydende i deres Udgifter; Overalt tilbydes Vindskibeligheden Belønninger.

Hvad dennem angaaer der intet have uden deres Renter, eller deres Betienings Indkomster, da tilstaaer man, at Fornødenhedernes Formeerelse og Levemaadens tiltagende Kostbarhed er en virkelig Byrde paa dennem. Men kan Staetens Velfærd opofres for nogle faaes Skyld? Med eet Ord, de der have indrettet sig efter som Tingene før vare; de der alt sidde i Næringer, hvilke ved de nyttige Forandringer blive mindre fordeelagtige; de der alt have

Be-

Betieninger, og ikke kunne tage Deel i de Midler til at vinde, hvilke Handelen og Vindskibeligheden fører med sig: de bør undskyldes, hvis de klynke, naar sligt kun skeer med sømmelig Beskedenhed; men alle andre Klagende ere altiid lastværdige i den gode Borgeres Øyne. Thi knurrer nogen over det, han kunde see forud, da røber han enten sin Skiødesløshed i at vælge det fordeelagtigste, eller og et Sind, hvilket vil overalt finde Mangler. Saaledes tales.

Lev vel Babuc! Engelen Juriel styre Dine Fied! hans Vinger bedekke Dig for alt det der kan skade; Lev vel endnu eengang!

Kiøbenhavn 1759.
Trykt hos Nicolaus Møller.

